

Ha-Joon Chang:
23 ting man fortier om kapitalismen.
 Med forord af Mogens Lykketoft.
 Klim.
 293 sider kr. 300.

Sådan er kapitalismen

En kapitalistisk økonom gennemhuller
 frimarkedsideologernes Liberal Alliance-argumenter

Anmeldelse af Knud Vilby

”Sådan er kapitalismen”, sang vi engang med større eller mindre overbevisning. Men siden er den vel blevet knapt så brutal. Der er slebet og polstret nogle af de rå kanter, så den er blevet lettere at leve med. Eller er den?

Ha-Joon Chang, der er koreansk økonom og underviser på universitetet i Cambridge, mener, at kapitalismen er det bedste økonomiske system, menneskeheden har opfundet. Alligevel mener han også, at kapitalismen de seneste snart 40 år er blevet værre og værre. Fordi neoliberalismen og frimarkedskapitalismens ideologer har taget over, og drevet kapitalismen – og derfor næsten alle verdens samfund – ud i en kortsigtet, spekulationspræget bobleøkonomi, som truer os alle sammen.

Efter 2008-finanssammenbruddet har Ha-Joon Chang taget konsekvensen og skrevet bogen om de 23 ting, man fortier om kapitalismen.

Modellen er, at hver af de 23 kapitler starter med en kort tekst under overskriften ”Det fortæller man dig”. Og så kommer de klassiske argumenter, vi godt kender. Eksempelvis:

1. Markederne skal være frie. Når stater blander sig går det galt.
2. I en markedsøkonomi belønnes mennesker i overensstemmelse med deres produktivitet.
3. Frihandel skaber rigdom og alle nutidens rige lande er stort set blevet rige som følge af frimarkedspolitikker.

Etcetera, etcetera. 23 lidt mere udfoldede påstande, der stort set svarer til hvad Anders Samuelsen fra Liberal Alliance og Lars Seier Christensen fra Saxo Bank siger, når de kommer med opskrifter på at redde først Danmark og siden hele verden.

Herefter går Chang omhyggeligt argumenterne

To paraphrase Winston Churchill, capitalism is the worst economic system except for all the other forms.

(Ha-Joon Chang)

igennem og stiller dem som økonom op mod virkeligheden. Han påviser, at kapitalismen ikke virker uden regulering, og at regulering kan styrke både langsigtet sund udvikling og bæredygtighed til alles gavn. Han dokumenterer, at der ingen sammenhæng er mellem de eksorbitante lønninger som de store selskabers direktører har været i stand til at tvinge igennem og disse direktørers faktiske produktivitet. Den voksende ulighed er hverken begrundet i logik eller i produktivitet. Og han viser, at stort set alle verdens rige lande har beskyttet deres hjemmemarkeder massivt. Frimarkedsideologien opstod for alvor, da de veludviklede markeder gerne ville have fattigere lande til at åbne deres markeder.

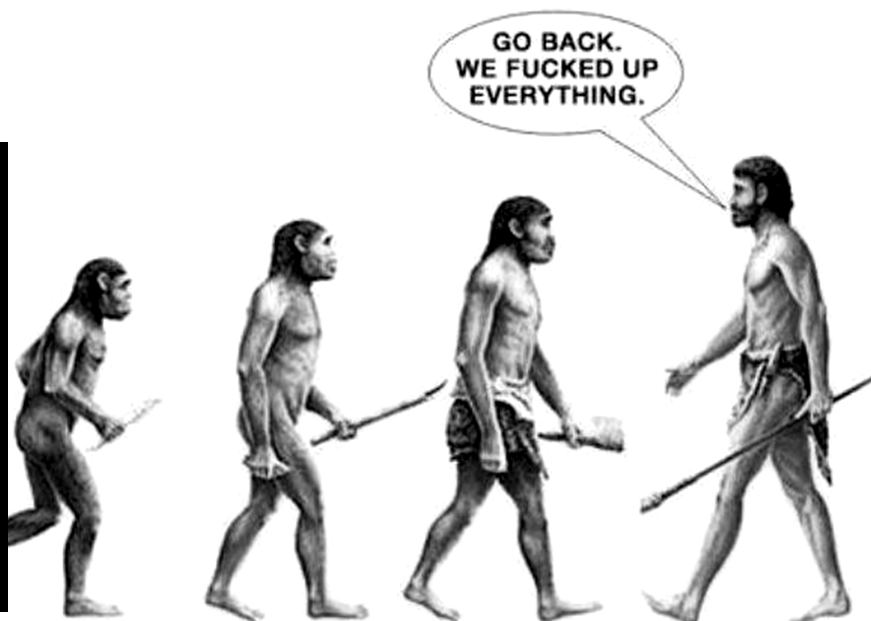
Bogen er skrevet for ikke-økonomer, men med den økonomiske logik og analyse i orden. Og det er ganske rystende, hvad der kommer frem af sandheder, som ikke bare er egnet til at skabe forargelse, men også fortæller om et system, der er udartet, så det virkelig truer de moderne samfunds udvikling og sammenhængskraft.

Det handler om mange forskellige ting. Lad mig her blot nævne to. Det ene er påstanden om, at de store aktionærejede virksomheder bør ledes i aktionærernes interesse. Det havde en gang sin logik, men i dag, hvor mange aktieinvesteringer er kortsigtede og uden præg af aktionærernes langsigtede interesse i virksomhederne, fører det til, at man kortsigtet søger at presse mest muligt ud til aktionærer-

ne. Det handler om shareholder-value. I en uheldig alliance mellem aktionærer og professionelle ledere presses andre interessenter ud. Der fyres folk, udgifter reduceres, og lønandelen mindskes til fordel for profitandelen. Det kunne måske være i orden, hvis det førte til de rigtige langsigtede investeringer, men det er tvært om. Der er utallige eksempler på, at virksomheder tømmes. De professionelle ledere belønnes med bonus og optioner, når den kortsigtede profit vokser. De langsigtede interesser svigtes. Således gik blandt andet General Motors konkurs.

Og så er der naturligvis finanskapitalen og dens hærgen. Boblerne i USA, i Island, i Irland etcetera, som udløste sammenbruddet i 2008. Her beskriver Chang, som andre har gjort det, hvordan man ”opfandt” nye lånebegreber, der førte til, at den samlede gigantiske lånemasse ingen sammenhæng havde med de underliggende værdier. Som økonom påpeger han interessant nok også, hvordan selv de økonomer, der var involveret i spillet opgav at forstå det. ”De øverste beslutningstagere i finansvirksomhederne forstod helt afgjort ikke meget af det, deres virksomheder foretog sig. Heller ikke de regulerende myndigheder havde et klart billede af, hvad der foregik.”

Der var utallige dybt professionelle analyser, der dokumenterede hvor godt det gik, og hvor problemfrit, det var, og så brasede det hele sammen. Siden er økonomer kommet med de særeste forklaringer

og bortforklaringer. Der er en perle af en historie, om at dronning Elisabeth i november 2008 besøgte London School of Economics. En af instituttets professorer, Luis Garicono, holdt et oplæg for dronningen om den finanskrisen, der netop havde ramt verden, og dronningen spurgte meget naturligt: ”Hvordan kan det være, at ingen kunne forudse det?”

Svaret kom ikke umiddelbart, for ingen havde det, men i et brev til dronningen i juli året efter skrev økonomi-professor Tim Besley og historieprofessor Peter Hennessy til hende, at de enkelte økonomer var ”gode til deres job, men at de (forud for krisen) ikke kunne se skoven for bare træer”. De to professorer mente, at der var tale om ”et svigt i den kollektive forestillingskraft hos mange intelligente mennesker, både i dette land og internationalt. De forstod ikke risiciene ved systemet som helhed.

Chang tager dem næsten på ordet. Han mener, at de finansielle systemer var blevet så komplekse, at man reelt ikke forstår dem, og med henvisning til de asiatiske succesøkonomier mener han i øvrigt, at generel fornuft og intelligens er bedre for udviklingen end specialiseret viden om økonomi. Som altså her var blevet uigennemskuelig.

Chang har en række ideer og forslag til, hvordan man kan forbedre kapitalismen, men det er i denne sammenhæng interessant, at et af de få steder, hvor han taler for forbud, handler om finanskapitalen. Han skriver, at hvis vi vil forhindre endnu en krise

som nedsmeltningen i 2008, ”bør vi ganske enkelt forbyde komplekse finansielle værktøjer, medmindre det utvetydigt kan påvises, at de er gavnlige for samfundet på langt sigt”. Han sammenligner finansielle produkter med andre produkter: Flyvere skal kunne flyve sikkert, fødevarer skal være sikre, biler skal kunne bremse plus en hel del mere. På samme måde må man kunne stille konkrete krav til de produkter finanskapitalvirksomhederne og deres drenge leverer (der er nogle kvinder også, men jeg tror udtrykket drenge her er OK).

Jeg sad og læste de tre kapitler, både om banker og spekulativ udlånskapital, samtidig med at Roskildes gamle bykonge, Roskilde Bank-direktøren Niels Valentin Hansen omsider måtte forklare sig i retten om bankens sammenbrud og de tusinder af mennesker, der blev snydt. Det var interessant at høre, at hans hovedforklaring synes at være, at han ikke anede, hvad der foregik.

Det er en god bog Ha-Joon Chang har skrevet. Mogens Lykketoft har skrevet forordet og er også ret begejstret. Forbløffende så meget af sin tidligere praksis Lykketoft i dag er mere tøvende overfor. Bogen er efter sigende oversat til 34 sprog, og det er den værd. Her og der synes jeg godt den kunne være oversat til et lidt bedre dansk. Men det er en mindre kritik. Det er spændende. Og det er fand’me uhyggeligt.